

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Talenom Oyj on vuonna 1972 perustettu ketterä ja edistyksellinen tilitoimisto. Haluamme helpottaa yrittäjien arkea markkinoiden helppokäyttöisimmillä sähköisillä työkaluilla sekä pitkälle automatisoiduilla palveluilla. Kattavien tilitoimistopalvelujen lisäksi tuemme asiakkaidemme liiketoimintaa monipuolisilla asiantuntijapalveluilla sekä kumppaneidemme palveluilla. Visionamme on olla suositelluin kumppani taloushallinnossa.

Alla Talenom Oyj:n kommentit olennaisimpiin muutosehdotuksiin hankintalakia koskien palveluntarjoajan näkökulmasta. Lausunrossamme emme ota kantaa erityisalojen hankintalain muutosehdotuksiin.

Hallitusohjelman tavoitteiden, kuten julkisen talouden säästöjen ja kilpailun lisääntymisen toteutumista lisää se, että hankintalain edellyttämin toimenpitein edesautetaan vuoropuhelua ja avoimuutta hankintayksiköiden ja tarjoajien välillä. Esitetyt muutokset ovat hyvä alku hallituksen tavoitteille muuttaa toimintaympäristö sellaiseksi, että pienet ja keskisuuret yritykset pystyvät aidosti osallistumaan kilpailuun.

Talenom Oyj kannattaa esitystä tällaisenaan, mutta toivoisimme tähän tietyiltä osin vielä tarkennusta. Lain toimeenpano vaiheessa tulee tehdä toimia ja luoda sellaisia toimintamalleja ja työkaluja, jotka helpottavat pienen hankintaresurssin omaavia pieniä kuntia ja toimijoita kilpailuttamaan palvelunsa tehokkaasti ja saaden laadukkaat kumppanit. Tässä kannattaa käyttää avuksi markkinassa olevia puolueettomia toimijoita (esim. Taloushallintoliitto), jotka voisivat tuottaa työkaluja palveluiden tarvisijoille ja palvelun tuottajille/toimittajille.

Talenom Oyj keskittyy lausunnoissaan, pyydettyihin toimittajien näkemyksiin lakiehdotusten vaikutuksista liiketoimintamahdollisuuksiin, julkisten hankintojen houkuttelevuuteen ja hallinnolliseen taakkaan, sekä markkinoiden toimintaan yleisesti. Tähän voi todeta jo nyt, että ehdotettu lakimuutos herättää laajasti mielenkiintoa myös toimittajien parissa. Julkiset hankinnat kiinnostavat jatkossa yhä isompaa joukkoa toimittajia/palvelun tarjoajia, joka on tämän toimilan markkinassa kaikin puolin hyvä asia. Uskomme, että hallituksen tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä tullaan saavuttamaan, kun edetään esitetyn hankintalain muutosten mukaisesti.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen valmisteluun tulisi luoda valmiita työkaluja hankintaorganisaatiolle, jotta perusasiat olisivat kilpailutusta valmisteltaessa hallinnassa. Kilpailutus asiakirjojen, sopimusluonnosten ja markkinakartoitus kysymyksiin ja keskustelun tueksi tulisi olla laadittu valmiita ohjeita (esim. valmiita hankinnan palvelukuvauksia, joista valitaan tarpeeseen sopivat osa-alueet). Tällä mahdollistetaan tehokas ja oikeat asiat huomioiva kilpailutus. Toisaalta vähenisi tarve kopioida muiden tekemiä, heidän tarpeisiinsa räätälöityjä kilpailutuksia, jossa huonoimmista tapauksista on vanhentuneita tietoja ja vaatimuksia. Näitä ohjeistuksia voisivat ylläpitää yhdessä hankintayksiköiden ja toimittajien puolueettomat toimijat.

Edellä mainittujen toimenpiteiden jälkeen olisi hankintayksiköiden ja toimittajien helppo käydä laadukkaat markkinavuoropuhelut. Tämän lisäksi uskomme toimenpiteiden lisäävän tarjontaa ja tuomaan sen myötä säästöjä.

Yleisellä tasolla hankintojen valmisteluun liittyen katsomme, että vaatimus hankintojen kilpailuttamisesta tulee ohjaamaan ja kannustamaan kuntia kehittämään hankintaosaamistaan. Hankintaosaaminen on kunnille välttämätöntä, ja esitetyt muutokset edistävät juuri tätä osaamista pitkällä tähtäimellä parempaan suuntaan.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hankintalain 65 §:n markkinakartoitusta koskeva esitys on hyvä. Tämän lain tueksi tarvitaan pienille organisaatioille työkaluja (aiemmin mainittua ohjeistusta), jotta ne osaavat järjestää laadukkaita markkinavuoropuheluita. Nykytilanteessakin isommat organisaatiot käyttävät lähes aina

markkinavuoropuhelu mahdollisuutta, hyvä niin. On tärkeää, että toimittaja ymmärtää oikein hankintaorganisaation tarpeen. Tällä mahdollistetaan laadukas yhteistyö toimijoiden kesken.

75§ Hankintasopimuksen jakaminen osiin on kannatettava uudistus, joka mahdollistaa useamman yrityksen osallistumisen kilpailutuksiin.

Lain 125 §:n keskeyttämisvelvoitteesta. Keskeyttämisvelvoite on perusteltu, jos tarjoajia on vain yksi. Yleensä silloin on joku asia hankinnan valmistelussa mennyt pieleen. Tällaisia tilanteita voidaan estää käyttämällä aktiivisesti markkinakartoitusta, johon hankintalain 65 §:ssä ohjataan.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esityksen 65 § oleva markkinakartoitusta koskeva euromääräinen raja on kuitenkin liian korkea, jotta se edistäisi aidosti markkinakartoituksia ja aitoa markkinavuoropuhelua. Markkinakartoitusta tulisi soveltaa kaikissa EU- kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Muutos on perusteltu kilpailun lisäämiseksi ja markkinavääristymien poistamiseksi. Rajoituksen pitäisi koskea sekä sidosyksikköä että yhteishankintayksikköä.

Mielestämme on perusteltua, että laissa on erikseen mainittu vähimmäisomistusvaatimuksen koskevan myös mahdollisia tytäri- ja osakkuusyhtiöitä, jotta 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta ei voida kiertää keinotekoisilla ketjuttamisilla.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Muutos tulee lisäämään toimijoiden määrää markkinoilla ja sen myötä kilpailua, mikä osaltaan vaikuttaa positiivisesti hankintakustannuksiin ja toiminnan tehokkuuteen. Muutos myös kannustaa palveluita hankkivia organisaatioita miettimään, mikä on optimaalinen tapa järjestää palvelut tulevaisuudessa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamamme organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Uudistus lisää julkishallinnon markkinan houkuttelevuutta yritysten silmissä sekä sen myötä kilpailua. Pitkällä tähtäimellä kilpailun lisääntyminen ja hankintaprosessien laadun parantuminen tukevat myös kustannustehokkuustavoitteita. Tämän lisäksi edustamamme organisaatiot oppivat

tuntemaan paremmin julkisen sektorin tarpeet ja pystyvät tehostamaan toimintaansa automaation ja tekoälyn avulla.

Kustannussäästöjä voidaan olettaa saavutettavan myös siltä osin, että tutkimusten mukaan yksityiset yritykset ovat usein toimialasta riippumatta julkisia inhouse-yhtiöitä edullisimpia ja tehokkaampia.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Palveluntarjoajat oppivat lisää julkisen sektorin toimijoista. On todennäköistä, että löydetään uusia hyötyjä, jotka tehostavat julkisen sektorin toimintoja, esim. oikean kokoluokan toiminnanohjausjärjestelmien kohdentaminen tarpeisiin ja tekoälytyökalujen tuonti raportoinnin kehittämiseen eri organisaatiotasojen välillä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Ovat riittävät, ainakin organisaatiomme edustamalla toimialalla. Kilpailutus ja palveluiden käyttöönotto vievät alle puoli vuotta ja nopeimmillaan 2-3 kuukautta.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

Rikosrekisteriotteiden pakollisuudesta luopuminen keventänee jonkin verran tarjoajien hallinnollista taakkaa.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Muutos on kannatettava ja lisää hankintojen läpinäkyvyyttä.

Muut huomiot

Monilla kunnilla ja julkisorganisaatioilla on pienet hankintaresurssit, jolloin ymmärrettävästi kaikkia hankittavien kohteiden osa-alueita ei tunneta hyvin. Perinteisesti on hankintojen valmisteluissa käytetty palveluntarjoajia ja konsultteja sekä toisia hankintayksiköitä apuna. Tämä on toimiva malli, jonka käyttö on jatkossakin suositeltavaa. Tämän lisäksi voisi pohtia, onko mahdollista tuottaa hankintayksiköille yhteisiä työkaluja, jotka auttaisivat yksiköitä kilpailutuksissa.

Seuraavat toimenpiteet toisivat kustannus- ja resurssisäästöjä:

1. Valmiita malleja hankittavasta palveluista. Esimerkiksi, jos on tarve kilpailuttaa taloushallinto, palkanlaskenta ja HR-palvelut, olisi valmis lista, josta voi valita mitä osa-alueita tarvitsee palveluista. Voisi olla rasti ruutuun -valikko palvelun osa-alueista ja sen lisäksi lisätietokohta, johon voisi vapaasti lisätä tekstiä. Tällä varmistettaisiin, että perusasiat ovat kaikilla samat, eikä pelkästään katsottaisi mallia vanhoista kilpailutuksista (samat virheet toistuvat ja samat tärkeät asiat voivat jäädä puuttumaan).
2. Sopimusluonnokset eri toimialoille, sekä malli sopimusrakenteesta ja liitteistä. Näillä varmistetaan, että sopimukset mahdollistavat mahdollisimman monen palveluntarjoajan osallistumisen kilpailutuksiin. Esimerkiksi taloushallinnon, palkanlaskennan ja HR-kilpailutuksissa hyödynnettäisiin alan neutraalia toimijaa esim. Taloushallintoliittoa. Neutraali toimija voisi määrittää, mitä liitetiedostoja ja sopimusjärjestystä kannattaisi käyttää, jotta toimialaan liittyvät asiat (mm. vastuut, vastuullisuus, korvausasiat ym.) olisivat asianmukaiset, niin asiakkaan kuin palveluntarjoajan näkökulmasta.
3. Sopimuksen aikaiseen toimintaan ja sen ohjaamiseen on hyvä luoda hyvät käytänteet ja ohjeet jo hankintojen suunnitteluvaiheessa.

4. Jälki-ilmoitusten kommentointien/valituksien ilmoitusaikoja tulisi pidentää, jotta mahdollisten muutosten vaatimukset ehdittäisiin järkevästi toteuttaa.

Römpötti Mikko
Talenom Oyj